

Maginė pasaulėžiūra

Keletas įvadinių užuominų

Dainius RAZAUSKAS

Kad ir kaip būtų bandoma „magijos“ savoką apibrėžti, paprastai visuomet kalbama apie „magines galias“ ar „maginę jėgą“. Chrestomatinis pavyzdys – melaneziečių *mana*. M. Eliade's pasakojimu, „devynioliktojo amžiaus pabaigoje anglų misionierius Codringtonas pastebėjo melaneziečius kalbant apie nefizinės prigimties jėgą ar poveikį. Ši jėga, rašė Codringtonas, 'iš esmės yra antgamtinė, tačiau reiškiasi ir fizine jėga, ir bet kuriuo kitu žmogaus sugebėjimu ar išskirtine ypatybe. Šitoji *mana* nesiejama su jokia konkrečiu daiktu ir gali būti perkelta į bet ką. Tačiau iš tikrųjų ją turi tik dvasios – kaip antgamtinės būtybės arba bekūnės sielos'. [...] Iš Codringtono informacijos plaukė, jog pasaulio sukūrimas, šis didis pasiekimas, buvo įmanomas tik dievybės manos dėka. Gentes vadas irgi turi manos, tačiau britai pavergė maori, nes jų *mana* pasirodė esanti stipresnė, o krikščionių kunigo mišių *mana* – stipresnė nei vietinių apeigų. Kanoja plaukia greitai tik tuo atveju, jei turi manos. Tas pats pasakytina ir apie žvejų tinklą, ir apie strėlę, paleistą mirčiai nešti. Trumpai tariant, tik *mana* įgalina ką nors padaryti iš tikrųjų gerai. [...] Kadangi *mana* gali pasireikšti absoliučiai bet kuriuo veiksmu ar daiktu, manyta, jog ši jėga yra beasmenė ir pasklidusi po visą Kosmosą. Šią hipotezę patvirtino panašūs vaizdiniai kitose pirmą kartą kultūrose. Pavyzdžiui, pastebėta, jog irokėzų *orenda*, huronų *oki*, Afrikos pigmėjų *megbe* ir pan., apskritai imant, žymi tą pačią šventą jėgą kaip ir melaneziečių terminas *mana*“.¹ Panašiai būtent *magija* lietuvių kalbos „Tarptautinių žodžių žodyne“ apibrėžiama kaip '1. apeigų, susijusių su žmogaus tariamu sugebėjimu paslaptinomis antgamtinėmis priemonėmis valdyti gamtos ir išsivaizduojamas jėgas, visuma' bei tiesiog kaip '2. nesuvokiamos įtaigos jėga'.² Todėl galima manyti, jog magijos sąvokos branduolys yra būtent tam tikra jėga ar galia. Kaip tik šitokią magijos sampratą pagaliau liudija ir pati šio žodžio kilmė, jo etimologija.

Žodis *magija* į Europos kalbas pateko per lotynų *magia* 'magija, burtai, kerai', *magus* 'magas, persų žynys' ir graikų *mageia* 'magija, magų mokymas', *mágos* 'magas (medų žynių luomo atstovas senovės Persijoje)' bei apskritai 'žynys, burtininkas, žvaigždininkas, sapnų aiškintojas, pranašautojas'.³ Pirmasis Graikijoje šį žodį, kaip tikrinį, daugiskaita *Mágoi* pavartojo Herodotas („Istorija“ I.101): „Medų gentys yra šios: busai, partakėnai, struchatai, arizantai, budijai, magai. Tai tiek yra medų

genčių“.⁴ Pačioje senojoje persų kalboje šios medų žynių „genties“ atstovas vadintas *maguš*.⁵ Žodis bendrašaknis su Avestos iranėnų *maga-* 'dovis, auka' bei 'antgamtinė dovana [jenseitiger Reichtum], malonė, apreiškimas', *magavan-* 'dosnus(is), maloningas(is)', taip pat sen. indų *maghá-* 'dovis, atpildas, turtas', *maghávan(t)-* 'dosnus(is), maloningas(is)'.⁶ Šiuo epitetu arijai vadino dievus – kaip teikiančius malonę, atpildą už aukas; savo ruožtu aukas jiems atnašavę ir jų antgamtinės malonės tikėjėsi žyniai buvo magai, t. y. „aukotojai“ arba kartu „apdovanotieji“. „Dievo dovana“ apskritai reiškia tam tikrą ypatingą sugebėjimą, nepaprastą galią, arba jėgą (melanezietiška sakytume – *mana*). Todėl neatsitiktinai J. Pokorno „Indoeuropiečių kalbų etimologiniame žodyne“ minėti žodžiai priskiriami rekonstruojamai indoeuropiečių (ide.) prokalbės veiksmožodžio šakniai **māgh-* pirmine reikšme 'galėti, sugebėti, pajėgti [können, vermögen]', kuriai priklauso ir tokie kitų ide. kalbų žodžiai kaip rusų *могу* 'galiu', *моуѣ* 'galia', lenkų *mogę* 'galiu', *moc* 'jėga, galia' bei kt. (praslavų **mogo*, **mogti* 'galėti', **mogt'ь* 'galia, jėga'); gotų, sen. vokiečių aukštaičių *magan*, vokiečių *mögen* 'mėgti, patikti', esamojo laiko vns. I ir III asmenų *mag* (dėl reikšmės plg. *möglich* 'galima', *es mag sein* 'gali būti'), gotų *mahts*, sen. vok. aukšt. *maht*, vok. *Macht*, anglų *might* 'galia, jėga', taip pat sen. islandų *magn*, *meg(i)n*, sen. saksų *magan*, *megin* 'jėga, esmė' bei kt.⁷

Įdomu, kad germaniškieji žodžiai yra išlaikę tiesioginį ryšį būtent su *magija*, su maginėmis galiomis ar magine jėga. Pasak runų *magiją* tyrinėjusio J. M. Petersono, „*megin* – tai visą visatą persmelkianti jėga, skirtingu laipsniu būdinga kiekvienam asmeniui, gyvūnui, augalui, daigui. Tai paslaptiną galia, kuri visam kam teikia jėgą“ ir kurią savo ruožtu „vienas asmuo ar daiktas gali perduoti kitam“. Pavyzdžiui, senovės germanų dievas „Thoras turėjo magišką diržą *Megingjardar*, kuris dėvimas teikė jam ypatingos stiprybės, atitinkamai Odinas turėjo magišką ietį“. Taigi „*megin* reiškia 'galią' tiek kalbant apie kario jėgą, tiek apie dievų [asų] galią *asmegin*. Žmonės [...] gali valdyti *megin*'ą įvairiomis maginėmis priemonėmis, burtais, aukojimais bei apeigomis. Kariams tai reiškia, jog daiktus galima *magna*, t. y. įkrauti juos *megin*'u. [...] Pasakojama, jog Thoro stabas nuo jam aukojamų aukų buvo pasidaręs toks *magnat*, kad atgijęs ir pradėjęs vaikščioti“.⁸ Čia visai pagrįstai gali kilti sąsąją su žinoma vokiška pasaka apie atgijusį ir nuė-

jusį paminklą. Pagaliau germanų *megin'*ą tyrinėtojas tipologiškai tiesiog tapatina su melaneziečių *mana*.⁹

Galimybė daiktus *magna*, t. y. įkrauti juos *megin'u* ir padaryti *magnat*, savaime primena *magnetizmą*. Nors pats *magneto* pavadinimas yra kilęs iš Magnezijos vietovardžio, gr. *Magnēsía*, ir graikiškai jis vadintas tiesiog *Magnētis líthos* 'akmuo iš Magnezijos',¹⁰ tad apie *magneto* etimologinį ryšį su *magija* tegalima nebent spėlioti, vis dėlto tai tikrai puiki „maginio krūvio“ alegorija. Jau žiloje senovėje žmonės pastebėjo, kad, pavyzdžiui, patyrus gintarą vilna, jis įgyja keistą galią traukti kai kuriuos smulkius daiktus. Ko gero ši gintaro galia buvo ne paskutinė jo šventumo, „magiškumo“ priežastis. Beje, kaip žinoma, elektra iki šiol vadinama graikišku gintaro vardu *ēlektron*. Nėra abejonų, kad elektros krūvis ir apskritai elektromagnetiniai reiškiniai gamtoje nuo seno buvo „magiški“. Mat elektromagnetinė jėga yra nematoma, neapčiuopiama, žmogaus niekaip nepatiriama (bent jau sąmoningai), o pastebima tik iš apraiškų bei padarinių, visai kaip *maginė*.

Šiaip jau „jėga“ apskritai yra „magiška“, nes kaip tokia neapčiuopiama, nematoma ir gamtoje tarp materialių daiktų neaptinkama. „Jėga“ – tai abstrakcija, susidaryta stebint poveikį, kurį vieni daiktai daro kitiems – stumia arba traukia. Vienintelis konkretus, tiesioginis jėgos sąvokos šaltinis yra kūno raumenų įtampa dirbant fizinį darbą bei to darbo padariniai. Kuo sunkesni daiktą kuo aukščiau žmogus užkelia arba kuo toliau nuneša ar nusviedžia, tuo daugiau jis turi jėgos. Panašiai iš atlikto darbo sprendžiame ir apie jėgą, kuria vienas kitą veikia negyvi daiktai. Taip *mechanikoje* darbas išreiškiamas daiktą veikiančios jėgos ir jo nueito kelio, arba poslinkio, sandauga. Tarp kitko, verta pastebėti, kad graikų kalbos žodis *mēchanē* 'įrankis, prietaisas, priemonė, būdas, gudrybė', iš kurio galiausiai radosi terminas *mechanika*, priklauso tai pačiai ide. šakniai **māgh-* kaip ir kiti minėti su *magija* etimologiškai susiję 'jėgą' arba 'galią' žymintys žodžiai.¹¹ Taigi ir pati „apčiuopiamiausia“ iš fizinių jėgų – mechaninė savo pavadinimu tebėra „maginė“. Graikų *mēchanē* lotynų kalboje virto *māchina*, o iš pastarojo galiausiai radosi ir *mašina*.¹² Ne be reikalo pirmąsyk iš šalies susidūrę su mašinomis žmonės palaikydavo jas magiškais padarais ir siedavo su antgamtinėmis būtybėmis. Lietuvių tautosakos žodžiais, „kai pradėjo po mūsų kraštą žmonys traukiniais važinėti, tada daugumas mūsųjų manė, kad tai dedas velnio spēku“,¹³ t. y. magiška velnio jėga.

Taigi išties galima sutikti su J. G. Frazeriu, jog „tarp maginės ir mokslinės pasaulio sampratos esama artimos analogijos. Ir magija, ir mokslas įvykių seką laiko griežtai dėsninga ir apibrėžta, nulemta nepakeičiamų dėsnių, kurių veikimą galima numatyti ir tiksliai apskaičiuoti [...]. Abu atveria beribes galimybes tam, kas žino daiktų priežastis ir sugeba paliesti slaptas spyruokles, išjudinančias painių ir neaprėpiamą pasaulio *mechanizmą*“.¹⁴

Sugebėjimas atlikti darbą pagal apibrėžimą reiškia energiją. Be mechaninės, energija dar gali būti elektromagnetinė, šiluminė ir kt. Kaip gerai žinoma, viena energijos rūšis gali virsti ir gamtoje nuolat virsta kita. Savo ruožtu bet koks me-

chanizmas, bet kokia mašina iš esmės yra energijos transformatorius – netgi paprasčiausias keliamasis svertas (paprasčiausioji *mēchanē*), kuris kinetinę energiją transformuoja į potencinę ir šitaip „įkrauna“ (*magna*) pakeltą daiktą atitinkama jėga. C. G. Jungas savo veikale „Apie psichinę energiją“ sako: „Jeigu jau žmogus apskritai išrado mašiną, ji turėjo glūdėti giliai jo prigimtyje, iš tikrųjų tiesiog gyvo organizmo kaip tokio prigimtyje. Nes gyvoji materija savaime yra energijos transformatorius [...]. Gyvas kūnas – tai *mašina*, savo vartojamas energijas paverčianti kitomis ekvivalentiškėmis dinaminėmis jų apraiškėmis. [...] Kaip kad gyvas kūnas yra mašina, taip ir kiti prisitaikymo prie fizinės bei cheminės aplinkos mechanizmai veikia kaip mašinos, įgalinančios kitokias transformacijos formas. Taip visos gyvūno savisaugos bei gyvybės pratęsimo priemonės – išskyrus nebent tiesioginį maitinimąsi – gali būti laikomos mašinomis, panaudojančiomis gamtos energijas darbui atlikti. Kai bebras verčia medžius ir tvenkia upę, tai yra jo rūšies išsivystymo sąlygota veikla. Pati rūšis yra padarinys šios 'gamtinės kultūros', taip sakant, veikiančios kaip energijos transformatorius, kaip mašina. Panašiai ir žmonių kultūra, kaip natūralaus vystymosi padarinys, yra atitinkama mašina: visų pirma – technologinė, transformuojanti fizinę bei cheminę aplinkos energiją, tačiau taip pat ir *psichinė mašina*, transformuojanti psichinių aplinkybių libido“.¹⁵

„Libido“ terminu Jungas įvardijo tam tikrą visuotinę, visa apimančią „gyvybinę energiją“, galinčią reikštis tiek fiziškai, tiek ir psichiškai, t. y. iš fizinės transformuotis į psichinę ir atvirkščiai.¹⁶ Nesunku pastebėti, jog tuo ši jungiškoji libido visai panaši į melaneziečių *mana*. Ir neatsitiktinai. Veikale „Apie psichikos prigimtį“ Jungas rašo: „Esama duomenų, jog psichiniai procesai tam tikru būdu yra energetiškai susiję su fiziologiniu substratu. Kaip objektyvius juos vargu ar galima laikyti kuo kitu nei energetiniais procesais, arba kitaip sakant: nors psichiniai procesai nėra išmatuojami, psichinės veiklos apčiuopiamų padarinių negalima interpretuoti kitaip nei kaip tam tikros energijos apraiškų. Tai stato psichologą į padėtį, kuri būtų visiškai nepakeliama fizikui: psichologas irgi kalba apie energiją, nors neapčiuopia nieko, ką galėtų išmatuoti, juoba kad energijos sąvoka yra matematiškai griežtai apibrėžtas dydis, ir kaip tokio jo negalima taikyti niekam, kas psichiška. Kinetinės energijos formulę $E = mv^2/2$ sudaro dydžiai *m* (masė) ir *v* (greitis), neturintys nieko bendra su psichikos prigimtimi. O jei psichologija vis dėlto griebiasi savitos energijos sampratos psichikos veiklai (*enérgeia*) apibūdinti, ja, žinoma, naudojasi ne kaip matematine formule, o kaip analogija. Tačiau įsidėmėkite: ši analogija kaip tik ir yra toji pirminė intuityvi idėja, iš kurios išsirutuliojo fizinės energijos samprata. Toji *enérgeia*, kuria pastaroji remiasi, anaipol nebuvo matematiškai apibrėžta, – ją veikiau galima sieti su ta pačia pirmąsyk, archajiška 'ypatingos galios' idėja. Ši *manos* sąvoka nėra jokia Melanezijos išimtis, ją galima aptikti ir Indonezijoje, ir Afrikos rytų pakrantėje, ji iki šiol ataidi lotyniškuose *numen* bei, kiek silpniau, *genius* (t. y. *genius loci*). Stebėtinų panašumų į *mana* turi ir naujausioje medicininėje psichologijoje vartojamas *libido* terminas. Ši archetipinė idėja tad toli gražu nėra

primityvi, ji tik skiriasi nuo fizikinės energijos sampratos tuo, kad yra ne kiekybinė, o kokybinė. Psichologijoje tikslų kiekybinių matavimų vietą užima intensyvumas, kuriam nustatyti, visiškai priešingai fizikai, pasitelkiame jausmo (vertinimo) funkciją”.¹⁷ Žodžiu, „taip plačiai traktuojamas libido iš esmės priartėja prie intencionalumo sampratos” ir Jungo laikomas tiesiog „energijos krūviu, kuris, neįgydamas konkretaus instinkto požymių, gali pasireikšti pačiais įvairiausiai pavidalais – nesvarbu, ar galia, alkiu, neapykanta, seksualumu, ar religinėmis aspiracijomis”.¹⁸

Jungo minėtą archajišką analogiją, tiksliau, pirmą pradžią tapatybę tarp fizinės, fiziologinės ir psichinės, dvasinės energijos bei jėgos, liudija pats „psichė” žymintis lietuvių žodis *siela*, kurį slavų kalbose etimologiškai tiksliai atitinka **sila* (rusų *сила*, lenkų *sila* bei kt.) reikšme ‘jėga’.¹⁹ Seniau vienas bendras žodis, pasak V. Mažiulio, bus reiškęs tiesiog jėgą, „tiksliau sakant, – vitalinės (ir iš dalies psichinės) jėgos turėjimą”.²⁰ Vėliau to vieno bendro baltoslavų prokalbės žodžio **seilā* reikšmė to paties autoriaus apibrėžiama tiesiog kaip „jėga (vitalinė ir psichinė)”.²¹ Panašiai šiuolaikinio lietuvių žodžio *jėga* tikslus etimologinis atitikmuo latvių kalboje yra *jēga* reikšme ‘prasmė, supratimas, nuovoka, protas’,²² taigi ir baltų **jēgā* kitados žymėjo vieną bendrą, visa apimančią jėgą, pasireiškiančią ir fiziškai, ir psichiškai (galima įtarti, jog ir *siela*, ir *jėga* pirmiausia reiškė būtent „maginę jėgą”, panašią į melaneziečių maną ar graikų energiją). Kaip kad fizine jėga atliekame fizinį, mechaninį darbą ir pajudiname, perkeliame iš vietos į vietą fizinį kūną, kitaip sakant, pakeičiame jo padėtį ar būseną, analogiškai psichinę jėgą galima apibrėžti kaip tokią, kuria atliekamas psichinis darbas ir „iš vietos į vietą” perkeliamas tam tikras „psichinis kūnas” arba tiesiog pakeičiama psichinė būseną. Taip, tarkime, psichinę būseną A, pasižymintį tam tikru klausimu, nežinojimu, žinių ar supratimo stoka, atlikę protinį darbą galime paversti būseną B, pasižymintį atitinkamu atsakymu, žinojimu, supratimu. Pagal tą pačią archajišką analogiją uždavinys protui gali būti l e n g v a s arba s u n k u s kaip ir akmuo kūnui, o pats protas gali būti pajėgus arba nepajėgus, t. y. turėti daugiau ar mažiau jėgos („manos”), kaip ir kūno raumenys. Šiuo požiūriu kiekviena mintis, įžvalga, sprendimas, bet koks žinojimas, bet kuri informacija turi savo „energetinį krūvį”, priklausantį, viena vertus, nuo jai pasiekti atlikto protinio darbo, t. y. nuo įdėtų psichinių jėgų, o kita vertus, nuo to, kiek energijos ji gali suteikti vartotojui, taip sakant, tiesiogiai „įkraudama” jo psichinę būseną (savijautą) arba palengvindama tolesnę psichinę ar fizinę veiklą. Tarsi vertė ir vartojamoji vertė ekonomikoje. Šia prasme magija, kaip energetinis požiūris į tikrovę, yra savotiška „psichofizinė ekonomika”.

Prisiminkime, jog magais senovės Persijoje vadinti būtent *žyniai*, t. y. žmonės, kurių profesija kaip tik buvo *žinoti*. Plg. atitinkamai rusų *ведун* ‘žynys, raganius’, *ведьма* ‘ragana’ iš *ведать* ‘žinoti, turėti žinioje’. Panašiai, dar 1981–1982 m. tyrimų duomenimis, karelių „liaudies pažiūrose bet koks žinojimas buvo siejamas su burtais. Karelių žodis *tiedāja* (suomių *tietāja*) reiškia ir ‘burtininkas’, ir ‘žinantysis’”.²³ Nes žinoji-

mas, kaip žinoma, – tai jėga. Kadangi žinojimas palengvina fizinį darbą, t. y. sumažina darbui atlikti išeikvojamą fizinę energiją, tai jį galima laikyti savotišku energijos akumuliatoriumi. Tokiu būdu išorinį, fizinį darbą galima iš dalies ar net visiškai pakeisti vidiniu, psichiniu (protiniu) darbu, fizinę energiją iš esmės transformuojant į psichinę. Būtent šitoks „psichofizinės energijos transformatorius” yra kiekvienas žmogaus išrastas mechanizmas, bet kokia mašina, o galiausiai ir visa technologinė kultūra, civilizacija. Žmogaus kūno jėga nuo pirmųjų laikų nepasikeitė, nebent į blogąją pusę, o visa, ką žmonija yra nuveikusi, ji yra nuveikusi būtent savo psichine jėga, t. y. transformuodama fizinę energiją į psichinę ir pastarąją akumuliudama žiniose. Pagaliau iš fizinės į psichinę transformuojama energija savaime tolydžio „energizuoja”, įkrauna psichiką, didina psichinį pajėgumą ir psichikos intensyvumą; paprastai kalbant, žadina sielą, ugdo protą, sąmonę ir tokiu būdu apskritai yra lemiamas *homo sapiens* vystymosi veiksnys bei rodiklis (dėl tiesioginio ryšio tarp žinių, žinojimo ir sąmoningumo, sąmonės plg. kad ir lotynų *scio, -ire* ‘žinoti, išmanyti’ bei *con-scio, -ire* ‘įsisąmoninti’, *con-scientia* ‘žinojimas’ bei ‘sąmonė’; atitinkamai vokiečių *wissen* ‘žinoti’, būt. l. *wußte*, bei *Be-wußt-sein* ‘sąmonė’; rusų *знáние* ‘žinojimas’ bei *со-знáние* ‘sąmonė’ ir pan.). Liaudyje šią per amžius gerai įsisavintą energijos transformavimo reikšmę atspindi patarlės ir priežodžiai, kaip antai „kvaila galva – kojoms vargas”, „devynis kartus pamatuok, dešimtą kirpk” arba, abstraktesne išraiška, „dešimt kartų žiūrėk, o vieną kartą daryk”,²⁴ pagaliau ir rusų *сила есть, ума не надо* ‘jėgos yra, proto nereikia’ arba *сила – уму могила* ‘jėga – protui kapas’²⁵ ir pan. Tai reiškia, jog protas iš esmės atstoja, pakeičia (fizinę) jėgą, ir fizinės jėgos trūkumas tėra dingstis psichinei jėgai savyje atskleisti bei išmankštinti.

Tačiau žinios, išmanymas bei sąmonė tėra ilgalaikio fizinės energijos transformavimo, „kėlimo” į psichinę vaisius, kuris, kaip ir kūno subrandintos smegenys, visiškai priklauso nuo jas be paliovos maitinančio kraujo, tiesioginio energijos nešėjo. Paprastai kalbant, darbui atlikti toli gražu negana žinoti, kaip (*know how*) jį atlikti, bet visų pirma reikia n o r e t i. Kaip Jungo sakyta, tikslų kiekybinių fizinės energijos matavimų vietą psichologijoje „užima intensyvumas, kuriam nustatyti, visiškai priešingai fizikai, pasitelkiame jausmo (vertinimo) funkciją”. „Energetinio požiūrio taikymas psichologijoje tad išimtinai priklauso nuo klausimo, ar įmanoma psichinę energiją kaip nors kiekybiškai išmatuoti. Į šį klausimą galima atsakyti besąlygiškai teigiamai, nes mūsų psichika iš tikrųjų turi nepaprastai išlavintą vertinimo sistemą, būtent psichologinių vertybių sistemą. Vertybės – tai kiekybinis energijos matas”, ir nors jos nėra objektyvios, visiems vienodos, vis dėlto visuomet „galime pasverti savo subjektyvius vertinimus vienas kito atžvilgiu ir taip nustatyti jų santykinį stiprumą”.²⁶ Psichologinės vertybės, pratęsiant palyginimą su ekonomika, lemia daikto vartojamąją vertę ir, paprastai kalbant, išreiškiamos žodžiu „noriu”. Kuo labiau aš ką nors vertinu, tuo labiau, vadinas, to noriu, o kuo labiau ko nors noriu, tuo labiau to siekiu, stengiuos ir tuo intensyviau, našiau dirbu, tuo geriau atlieku rei-

kiamą darbą. Netgi žinias aš kaupiu ir prisimenu iš esmės tik tas, kurios man įdomios, t. y. kurios galiausiai yra susijusios su tuo, ko noriu. Ir priešingai – be noro žmogus dirba atbulomis rankomis, tarsi miegodamas, ir ką nors vargais negalais išmokęs, čia pat pamiršta. Taigi ko nors iš tikrųjų norėti savaime reiškia turėti tam energijos, jėgų; ir atvirkščiai – tik tas noras tikras, kuris ateina kartu su jėga jo siekti, ir tikras jis tik tiek, kiek tos jėgos įneša.

Pasak Mokytojo Eckharto, „tu turi viską, ko stipriai trokšti visa savo valia”, nes „kai aš ko nors noriu, net jei tai yra už tūkstančio mylių, aš turiu tai tikriau nei tai, ką turiu sterblėje, bet nenoriu turėti”. Ir „jeigu tau nestinga valios ką nors padaryti, bet stinga tik sugebėjimo, tada iš tiesų Dievo akyse tu esi tai padaręs, ir niekas negali to iš tavęs atimti ar bent akimirka tau kliudyti, nes n o r è t i ką nors padaryti, kai tik galėsi, ir p a d a r y t i Dievo akyse yra tas pat. Toliau, jeigu aš norėčiau turėti tiek daug valios, kiek jos turi visas pasaulis, ir mano troškimas būtų stiprus, visa apimantis ir nuoširdus, tai aš ją turiu, nes ką aš n o r i u turėti, tą turiu”. „Mat jei valia yra tokia, kad ji nori visko, ką gali – ne tik dabar, bet jei žmogus gyventų tūkstantį metų, jis norėtų padaryti viską, ką gali, – tokia valia pasiekia tiek, kiek galima pasiekti darbais per tūkstantį metų: Dievo akyse jis p a d a r è viską”.²⁷ Čia galima nebent pridurti, kad lietuvių kalboje *valia* – tai, visų pirma, ‘1. gebėjimas apsispręsti, s a m o n i n g a i, tikslingai atlikti vienus veiksmus ir susilaikyti nuo kitų; gebėjimas pasirinkti ir siekti tikslo’, o kartu ir tiesiog ‘3. j è g a, stiprybė, galia’, ir būtent ‘4. n o r a s, pageidavimas’.²⁸ Taigi valios sąvoka neatskiriama suriša sąmone, jėga ir nora, arba veikiau atskleidžia jų pirmąją vienybę, o kartu ir maginį galios, jėgos šaltinį. Toliau, pavyzdžiui, *valioti* reiškia tiesiog ‘1. galėti, pajėgti, įveikti, įstengti (ką daryti)’.²⁹ Pagal priežodį, „kieno galia, to ir valia”.³⁰ Jungo apibrėžimu, „valia reiškia tam tikrą e n e r g i j o s kiekį, kuriuo psichika gali laisvai disponuoti”.³¹

Ne atsitiktinai tad lotynų kalbos žodis *libido*, sen. *lubido*, psichologų pasirinktas psichinei energijai pavadinti, pažodžiui reiškia būtent ‘noras, troškimas, siekimas’ ar ‘polinkis, pomėgis, potraukis’ ir remiasi pirmine ide. šaknimi **leubh-* ‘norėti, mėgti, mylėti’, kuriai priklauso sen. indų *lūbhya* ‘trokšta, siekia’, rusų *любу́ю* ‘mylėti, mėgti’, lenkų *lubić* ‘mėgti, mylėti’ (slavų **l’ubiti*), vokiečių *lieben* ‘mylėti, mėgti’, anglų *love* ‘mylėti, mėgti, norėti’ (germanų **liubēn*) bei kt.; mūsų atveju ypač įdomu, jog tos pat kilmės yra gotų *ga-laubjan*, vokiečių *glauben* reikšme ‘tikėti’.³² Antai Lévi-Strausso nuomone, „kai kurių maginių apeigų galia nekelia abejonių. Tik, matyt, magijos veiksmingumui būtinas tikėjimas ja”.³³ Tikėjimas, maginiu požiūriu, yra energetinė kategorija. Aukštesne prasme jis reiškia savotišką „uždelstą siekį”, savotišką didelį Norą, kuris negali greitai (arba esamomis aplinkybėmis, pavyzdžiui, „šiam pasaulyje”) išsipildyti, tačiau ir nepraeina, nesilpsta. Prisiminkime, jog Jungas libido apibrėžė kaip energijos krūvį, „kuris, neįgydamas konkretaus instinkto požymių, gali pasireikšti pačiais įvairiausiai pavidalais – nesvarbu, ar galia, alkium, neapykanta, seksualumu, ar religinėmis aspiracijomis”. Tikėjimas ir atspindi šį energetinį „religinių aspiracijų” krūvį. O

galiausiai ir pats tikėjimo objektas, „tai, kas tyrinėtojų paprastai animistiškai laikoma dvasia, demonu ar dievybe, iš tikrųjų, – pasak Jungo, – priklauso pirmąsiai e n e r g i j o s sampratai”.³⁴ Nes „kai libido nusigręžia nuo konkretaus [fizinio] objekto, jo objektas tampa psichinis, būtent Dievas. Šiaip ar taip, psichologiškai Dievas – tai tam tikras idėjų kompleksas, susibūręs apie galingą jausmą, ir kaip tik atitinkamas jausmas yra tai, kas suteikia šiam kompleksui būdingą jo pajėgumą, nes žymi emocinę įtampą, kurią galima išreikšti energetiškai. Šviesos bei ugnies požymiai pabrėžia šio jausmo intensyvumą ir todėl išreiškia psichinę energiją, pavadintą libido. Jei kas garbina Dievą, saulę ar ugnį, tai jis garbina intensyvumą, arba galią, kitaip sakant, psichinę energiją kaip tokią – libido”.³⁵ Žemiškesne gi prasme tikėjimas ar pasitikėjimas kuo nors tiesiog reiškia jo „energetinį įvertinimą” atitinkamo noro, siekio, tikslo atžvilgiu.

Kaip matėme, Jungas libido tapatino su mana, „magine jėga” *par excellence*. Šios Jungo išvalgos tikslumą savaip patvirtina pati kalba. Dalykas tas, kad pirminės ide. šaknies **leubh-* bei daugelio jos kitų vedinių reikšmė, kaip sakytą, yra ‘norėti, mėgti, mylėti’, o tokie *magijai* giminiški šaknies ide. **māgh-* žodžiai kaip minėtieji gotų, sen. vokiečių aukštaičių *magan*, vokiečių *mögen* (esamojo laiko vns. I ir III asmenų *mag*) savo ruožtu irgi reiškia ‘mėgti, patikti’. Pagaliau giminiškas pastariesiems (bei minėtiems slaviesiems **mogo*, **mogi*) yra pats lietuvių veiksmazodis *mėgti*, pagal akademinį „Lietuvių kalbos žodyną”, reiškiantis ‘1. jausti polinkį, traukimą į ką; jausti malonumą, n o r a ką daryti’, ‘2. jausti prisirišimą, branginti’ (vertybinis santykis) bei tiesiog ‘mylėti’, taip pat tiesiog ‘4. n o r è t i’ bei ‘5. patikti, būti kam mielam, teikti malonumą’ ir pan. O kartu su šiuo veiksmazodžiu – ir tokie bendrašakniai žodžiai kaip *magà* ‘1. pamėgimas, noras’, ‘2. pagunda, prievilas’, *magáuti* ‘1. norėti, geidauti’, ‘2. ketinti’, *magėti* ‘rūpėti, norėtis’, *māginti* ‘1. kelti norą, masinti’, ‘2. vilioti, traukti’ (ryšium su maginiu „įmagnetinimu” plg. *įmāginti* ‘įkvėpti norą, paskatinti, įstalginti, įaistrinti’), *māgmogis* ‘pomėgis, mogis, smagumas’, *pa-magti* ‘panorti’, *magulys* ‘didelis noras, magėjimas’, *magúoti* ‘trokšti, geidauti, norėti’, *magūs* ‘viliojamas, patrauklus’ ir įvairūs jų vediniai bei kitų balsių kaitos laipsnių atitikmenys.³⁶ Galimas daiktas, čia priklauso ir *smagūs*, pavyzdžiui, žodynine reikšme ‘3. gerai nuteikiantis, teikiantis pasitenkinimą, džiuginantis, džiaugsmingas, malonus’, juoba kad šis žodis kartu reiškia ir ‘5. stiprus, tvirtas, p a j è g u s’, ‘6. vikrus, spėrus, guvus, e n e r g i n g a s’, ‘7. turintis j è g o s smarkiai mesti, tvoti (apie ranką)’, apskritai ‘8. smarkus, stiprus, didelis, i n t e n s y v u s’ ir todėl, kita vertus, ‘16. reikalaujantis daug j è g ū, nelengvas atlikti, sunkus’ bei paprasčiausiai ‘15. daug sveriantis, svarus, sunkus’, kaip ir latvių *smags* ‘sunkus’.³⁷ Šiaip ar taip, tarptautinius žodžius *māgas*, *māgija* šiame kontekste galima išgirsti mažne visai lietuviškai (su priesaga *-ija* plg. atitinkamai *žinijà*, *žarijà* ir daugelį kitų).

Apskritai noro, troškimo, pomėgio, pasimėgavimo, džiaugsmo, geros nuotaikos ar pakilaus ūpo ryšys su energija, galia, jėga yra akivaizdus. Neatsitiktinai apie patinkantį, mėgstamą dalyką sakoma – „jėga!” Ignacas Lojola savo „Dvasinė-

se pratybose” pataria: „Patiriantis paguodą tegu stengiasi kiek tik gali nusizeminti ir tapti nuolankus, mąstydamas, koks ne p a j ė g u s y r a n e p a g u o d o s m e t u b e š i t o k i o s m a l o n ė s a r p a g u o d o s. I r p r i e š i n g a i, p a t i r i a n t i s n e p a g u o d ą t e m ą s t o, k a d d a u g p a j ė g i a s u m a l o n ė”.³⁸ Psichologiškai, A. Kępińskiego žodžiais, „liūdesys, apėmus depresijai, savaime suprantamas dalykas, nes sumažėjus gyvybinei dinamikai nuotaika krinta”, o „džiaugsmingai nusiteikęs žmogus nejučia baimės, kartais net ir tuomet, kai pavojus yra akivaizdus. [...] Kad pakili nuotaika sumažina baimę, karvedžiai žinojo nuo seno. Vesdami karius į žūtibūtinę kovą, šių nuotaikai pakelti jie pasitelkdavo muziką, dainas, sotesnę maistą, degtinę, chemines medžiagas ir t. t. Priešingai, kai nuotaika subjūrusi, baimė sustiprėja. Situacija, kuri paprastai sukelia saikingą baimę, prislėgtam žmogui gali pasirodyti kur kas grėsmingesnė, o pakiliai nusiteikus apskritai gali nesukelti baimės”. Gyvenimas „reikalauja plėsti gyvybinę erdvę, kuri kupina pavojų; užkariauti ją gali tik tas, kas įveikia baimę. Tai geriau pavyksta tada, kai žmogus kupinas džiaugsmo ir gyvybinės energijos; kai apima liūdesys ir apatija, pasaulis prislegia grėsmėmis, blogiu, skausmu ir kančiomis – tuomet žmogus užsisklendžia, vengia ryšių su aplinka. Nuotaikos kritimas visuomet susijęs su gyvenimo baimė”. Savo ruožtu „intensyvi psichikos veikla sumažina skausmo ir baimės pojūtį. Jau Kantas pastebėjo, kad jo skausmai, keliami podagros, gerokai susilpnėdavo, kai jis įtemptai mąstydavo apie kokią nors filosofijos problemą. Danties skausmas sumažėja žiūrint įdomų spektaklį ar filmą. Sužeistas kareivis kovos įkarštyje gali nejusti skausmo. [...] Taigi organizmas turi išlaikyti tam tikrą aktyvumo lygmenį, kitaip jo veikla sutrinka, ir įsijungia aliarmo mechanizmai. [...] Tai akivaizdu išgyvenant depresiją: mintys trūkinėja, sukasi apie vieną nemalonią temą, jausmai tampa slegiantys; sunkesnių depresijų atvejais sutrinka vegetacinė ir biocheminė organizmo veikla. Net ir įprasti kasdieniai nuotaikų svyravimai, nuo kurių neapsaugotas nė vienas, parodo, kad liūdint integraciniai sugebėjimai sumažėja, džiugiai nusiteikus padidėja. Visi žinome, kaip lengvai kyla sumanymai ir naujos asociacijos, kai žmogus gerai nusiteikęs, ir kaip sunku mąstyti, apsispręsti, užmegzti ryšius liūdint”.³⁹ Čia vėl akivaizdžiai matome fizinės ir psichinės energijos, fizinio ir psichinio, protinio darbo, fizinės ir psichinės būsenos abipusę, visapusišką tarpusavio priklausomybę. Prie pavyzdžio apie kario narsą nebent galima pridurti, jog pats lietuvių žodis *narsa* yra tiesiog vienos šaknies su *noras*, *norėti* ir toliau savo ruožtu etimologiškai syja su tokiais žodžiais kaip bretonų *nerz*, hetitų *innara*- ‘jėga, galia’, Avestos iranėnų *hunara*- ‘stebuklinga [magiška] galia’ bei kt.,⁴⁰ taigi esmiškai žymi ypatingai stipraus, beatodairiško noro būseną, sugebėjimą labai norėti, magauti, taip sakant, kuris kartu yra ir magiškos galios, maginės jėgos šaltinis. Neatsitiktinai stebuklinės (t. y. „magiškos”) pasakos visuomet prasideda herojaus noru, kurį siūzete išreiškia vidinis arba išorinis trūkumas: V. Propo žodžiais, „Jonui n o r i s i turėti stebuklingą kardą arba stebuklingą žirgą ir pan.”⁴¹

Savo ruožtu „psichoterapijoje, – pasak Jungo, – sėkmės paslaptis visuomet yra entuziazmas”.⁴² Tai Jungas tvirtina rem-

damasis savo daugiamete psichiatro patirtimi. Tačiau kai kurie jo eksperimentai peržengia psichoterapijos ribas ir išeina būtent į magijos sritį. Čia, žinoma, turimas galvoje garsusis Jungo suformuluotas „synchroniteto principas”, vok. *Synchronizität*, angl. *synchronicity*, kuriam jis, be daugelio straipsnių, paskyrė net atskirą veikalą: „Synchronitetas: nepriežastinis ryšio principas”.⁴³ „Šį terminą pasirinkau todėl, – sako Jungas, – kad esminiu kriterijumi laikau dviejų įvykių, susijusių savo prasme, o ne priežastimi, viena laiką nutikimą. Taigi specialią synchroniteto sąvoką vartoju žymėti sutapimui laike tokių dviejų ar daugiau priežastimi nesusijusių įvykių, kurie turi tą pačią ar panašią prasmę, – skirtingai nuo paprasčiausio synchronizmo, kuris reiškia bet kokių dviejų įvykių viena laiką nutikimą. Synchronitetas tad reiškia tam tikros psichinės būsenos sutapimą laike su vienu ar daugiau išorinių įvykių, kurie pasirodo kaip šios subjektyvios būsenos prasmingos paralelės, o kai kuriais atvejais, ir atvirkščiai”. Kitaip sakant, „stebėtojo sąmonės turinys tuo pat metu be jokio priežastinio ryšio gali pasireikšti per išorinį įvykį”, taigi „tampa įmanomi nepriežastiniai reiškiniai, vadinami stebuklais”.⁴⁴ Kaip pavyzdį galima perpasakoti vieną iš daugelio pačiam Jungui nutikusių keistų sutapimų, jo turbūt dažniausiai vėliau prisimintą. Vieną pavasario rytą, bestudijuojant alcheminį tekstą, Jungo dėmesį patraukė pusiau žmogaus, pusiau ž u v i s įvaizdis. Tą dieną pietums kaip tyčia patiekė ž u v i. Popiet apsišėkė pacientas, nesirodęs jau keletą mėnesių, ir atsinešė keletą išpūdingų savo piešinių, kuriuose buvo nupiešęs ž u v i. Vakare Jungui buvo pademonstruotas siuvinėjimas, vaizduojantis vandens pabaisas bei ž u v i s jūroje. O kitą rytą apsilankė jau bent dešimt metų nesilankiusi pacientė ir pasipasakojo praėjusių naktį sapnavusi milžinišką ž u v i. Po kokių trijų mėnesių, pirmąsyk paminėdamas šį nutikimą kaip pavyzdį viename iš savo darbų, vos tik jį užrašęs, Jungas pakilo pasivaikščioti ežero pakrante palei namus, kur šįryt jau buvo išėjęs bent keletą kartų. Tačiau dabar ant molo, kur anksčiau nieko nebuvo, išvydo nežinia kaip čia atsiradusią (gal pamestą kokio plėšrūno paukščio ar katino) didžiulę, pėdos ilgumo ž u v i.⁴⁵ Ta pačia dingstimi Jungas prisimena XIX a. astronomą C. Flammarioną, kuriam kartą, rašant mokslinį darbą apie atmosferą ir kaip tik dirbant ties skyreliu apie vėjo galią, į kabinetą netikėtai įsiveržė vėjo gūsis ir visus jo popierius nuo stalo išnešė pro langą.⁴⁶ Iš artimesnių pavyzdžių savo ruožtu galime pridurti panašų atvejį, nutikusį žymiái lietuvių tautosakos bei mitologijos tyrinėtojai Nijolei Laurinkienei. Disertacijos habilituoto daktaro vardui gauti, parašytos apie „Senovės lietuvių dievą Perkūną”, gynimo metu (1997 m. sausio 28d.) už lango staiga sužaubavo ir užgriaudė perkūnas. Štai disertacijos oponento profesoriaus Simo Karaliūno atsiliepimas – būdingas intuityvio, spontaniškos maginės reakcijos pavyzdys: „Šiandien teko patirti antgamtinį, mistinį išgyvenimą. Rengdamasis oponavimui, vis dar varčiau Nijolės Laurinkienės knygą ‘Senovės lietuvių dievas Perkūnas’ – ieškojau prie ko čia prikibus, kaip čia sukritikavus... Ir staiga sugriaudėjo! Garbės žodis! Pažiūrėjau į laikrodį – buvo 12 valandų 20 minučių. Perkūnas viduržiemę, sausio mėnesį?! Vadinasi, rimtas reikalas – šalin bet

kokią kritiką!..”⁴⁷ Kartais gilią prasmę panašaus „atsitiktinumo” dėka įgyja vardai: pavyzdžiui, vieno iškiliausių, jei ne paties iškiliausio pasaulyje nūdienos baltisto V. Toporovo pavardė *Tonopos* rusų kalboje iš esmės sudaryta taip pat (iš rus. *monop* ‘kirvis’ ir patroniminės priesagos -*os*), kaip lietuvių kalboje – visų baltų vyriausio žinio Krivio *Kirvaičio* vardas (iš liet. *kirv-is* ir patroniminės priesagos -*aitis*). Pagaliau panašaus pobūdžio smulkesnių, asmeniškų pavyzdžių, atidžiau stebėdamas savo kasdienybę, iki valiai gali prisirinkti kiekvienas, kas tik gyvena pakankamai psichiškai intensyvų gyvenimą. Savo turiniu jie, žinoma, tėra šmaikštūs sutapimai, geriausiu (arba blogiausiu) atveju – likimo pokštai, tačiau kartu pakankamai iškalbingai atskleidžia vadinamosios simpatinės magijos veikimo mechanizmą. (Tarp kitko, neatmėstina, jog ir Lietuvos išsivadavimo pakilime ne paskutinį vaidmenį suvaidino kaip tik tokio pobūdžio jėgos, bent jau šių eilučių autoriui rodosi turint pagrindo taip manyti.)

Būtent sinchroniteto principu Jungas aiškino tikėjimą maldu veiksmingumu, *dējā-vu* reiškini, telepatiją, visokeriopą mantiją, astrologiją, vardo reikšmę žmogaus būdai bei gyvenimui ir t. t.⁴⁸ Mums šiuo atveju svarbios pačios tokio reiškinių psichologinės sąlygos. Atlikdamas daugkartinius, iš ilgų serijų sudarytus ekstrasensorinio suvokimo eksperimentus, Jungas pastebėjo, kad geriausi rezultatai visuomet gaunami pradžioje, pirmaisiais bandymais, o toliau teisingų atsakymų skaičius paprastai mažėja, kol pasiekia objektyvų tikimybinį vidurkį. Tokie rezultatai įtartinai sutapo su entuziazmu, kurį bandomieji paprastai jausdavo šių eksperimentų pradžioje, ir atitinkamai nuoboduliu, juos ilgainiui apimdavusiu. Tačiau pavykus bandomąjį vėl kaip nors sudominti, rezultatai savo ruožtu vėl pagerėdavo. Jungas padarė išvadą, jog „susidomėjimo stoka bei nuobodulys yra neigiami faktoriai, o entuziazmas, pozityvus nusiteikimas, viltis ir tikėjimas pačia ekstrasensorinio suvokimo galimybe savaime veikia rezultatus teigiamai ir, regis, apskritai yra lemiamą sąlyga, ar išvis bus pasiekti kokie nors rezultatai”. Kitaip sakant, „išankstinis tikėjimas ir optimizmas rezultatus veikia teigiamai, o skepticizmas bei priešinimasis duoda priešingą efektą, t. y. sukuria nepalankias sąlygas”.⁴⁹ Tai turbūt esminis, fundamentalus magijos dėsnis: žmogaus jėga, galia (sen. saksų *magán*, *megin*, sen. islandų *magn*, *meg(i)n*, gotų *mahts*, vok. *Macht*, anglų *might*, slavų **mogn’b* bei kt.) yra tiesiogiai proporcinga jo norui (lietuvių *magà*, *magul’ys* ir kt.). Kitaip sakant, nori galėti (pvz., slavų **mogti*), mokėk norėti (gotų *magán*, vokiečių *mögen* bei kt.), t. y. *magáuti*, *magúoti*, *mégti*. Iš tikrųjų „tikėjimas noro galia siekia seniausią, pirmykštę mąstyseną. Tai raktas į archajiškąjį mago įvaizdį, jo efektyvumą”, nes „noras – tai emocinis intensyvumas, ir šios energijos jėga, skersai laiką, gali iš naujo pertvarkyti visą situaciją”,⁵⁰ t. y. pakeisti ją pagal „sinchroniteto principą”, būtent paveikti magiškai. Ir J. M. Petersono, aukščiau cituoto germanų magijos tyrinėtojo, nuomone, „magijos efektyvumas yra tiesiog proporcingas mago įdėtai emocinei energijai”.⁵¹

Augdamas noras, troškimas, aistra gali virsti tiesiog įsiūčiu, manija, ekstaze. Ekstazė, apibrėžiama kaip „aukščiausio laipsnio susijaudinimo, jausmų pakilumo, džiaugsmo būseną”,⁵² sa-

vaimė reiškia savotišką „situacijos pertvarkymą”. Mat graikų kalbos žodį *ékstasis* sudaro priešdėlis *ek-* ‘iš-’ ir daiktavardis *stásis* ‘pastatymas, nustatymas, stovėjimas, iš(si)dėstymas, padėtis, būklė’,⁵³ kitaip sakant, ‘stovis’, arba būtent ‘situacija’. Taigi *ékstasis* – tai išėjimas iš situacijos, iš susidariusios padėties, iš esamo dalykų stovio, tiek vidine, tiek (magiškai) ir išorine prasme. „Taip graikai vadino pranašų, aiškiaregių, taip pat ir poetų būseną. Tikėta, kad žmogaus Aš ‘išeina’ iš kūno, jame įsikuria dievas arba mūza ir kalba to žmogaus lūpomis; į (gr. *en*) žmogų įeina dievas (gr. *theos*), žmogus tampa *entheos* (iš čia entuziazmas)”.⁵⁴ Ekstazė – pagrindinis šamanų, seniausių Eurazijos ir Šiaurės Amerikos magų, galios laidas. Pasak Eliade’o, „kiekvieno šamaniško ritualo tikslas yra pasiekti ekstazę, nes tik ekstazėje šamanas gali skraidyti oru ar nusileisti į pragarą, tai yra atlikti savo funkciją”, ir apskritai „šis realus pasaulis, mūsų puolęs pasaulis, pavaldus, sulig šiuolaikine terminija, laiko bei istorijos dėsniams, šamanui ekstazės būsenoje nebeegzistuoja”.⁵⁵ Ekstazė kaip būdas „bendrauti su dievais” nuo seniausių laikų žinomas Mesopotamijoje,⁵⁶ pačiame civilizacijos lopšy. Taip pat seniausioje istorinėje indoeuropiečių valstybėje – hetitų imperijoje.⁵⁷ Iš kitų indoeuropiečių šiuo atžvilgiu visų pirma paminėtini būtent senovės germanai, ypač skandinavai ir jų magijos, karo, išminties bei poezijos (visus šiuos dalykus tarpusavyje riša būtent ekstazė) dievas, visų dievų karalius Odinas, neretai siejamas su Eurazijos šamanizmu. Pats jo vardas pažodžiui reiškia „tas, kuriam būdingas *odr*”, o šis senovės skandinavų žodis, kaip ir bendra germanų šaknis **wōþa-*, reiškė būtent įsiūtį, ekstazę, (poetini) įkvėpimą, bet kartu ir protą,⁵⁸ kas tik dar kartą liudija maginės ir psichinės energijos bendrą prigimtį, vidinę tapatybę. Šiaip ar taip, „išsigelbėjimas per ypatingą susijaudinimą bei ekstazę, viena ar kita forma, iš tikrųjų buvo pagrindinė Odino garbintojams pažadėtoji dovana”.⁵⁹ (Prisiminkime pradžioje minėtą iranėnų *maga-* reikšmę ‘antgamtinė dovana, malonė, apreiškimas’ bei pačių germanų *megin*’ą.) Ir senovės indoarijų „dainos kartu su jų muzikiniu akompanimentu bei ritualiniais šūksniais, surinktos ‘dainų knygoje’ Sāmavedoje, galėjo tarnauti panašioms tikslams – garsai, net nepriklausomai nuo žodžių, neretai gali sukelti dvasinį susijaudinimą, o poetą žymintis terminas *vipra-*, regis, kaip tik mena ypatingą dieviško įkvėpimo virpulį ar drebulį”.⁶⁰ Pagaliau „Rigvedoje” (X.83, 84) minimas toksai Manjus, kurio tiesiog prašoma suteikti įsiūčio ir narsos – ved. *manyú-*, pažodžiui maždaug ‘įsiūtis, ūpas, dvasia’, bet kartu ir ‘protas’, vienos šaknies su veiksmažodžiu *mán-yate* ‘māno, galvoja’, o kitose indoeuropiečių kalbose – su lietuvių *manyti*, *mintis*, *sq-monė* bei kt.; tos pat šaknies ir graikų *manía* ‘beprotybė, įsiūtis, šėlas, įkvėpimas’, t. y. „manija”,⁶¹ kuri vėl grąžina mus Graikijon. Ir čia Platonas („Faidras” 244.a-b,d, 245.a) mums sako, jog „didžiausios gėrybės atsiranda šėlo [*manía*] dėka, aišku, jei jis duodamas kaip dieviškas dovis. Mat Delfų pranašautoja ir pagautos šėlo [*manía*] Dodonės žynės pasitarnaudavo Heladai gausiai ir puikiai, tiek kiekvienam žmogui, tiek visuomenei, o būdamos blaivaus proto – nedaug arba nieko”, todėl „šėlą [*manía*], kylantį iš dievo, senovės žmonės liudija esant nuostabesnę už blaivų protą, būdingą žmonėms”, pagaliau „jei kas be Mūzų siūstojo šėlo ateitų prie kūrybos durų,

įsitikinęs būsiąs pakankamai geras poetas vien amato dėka, tuomet šelstančiųjų kūryba atskleis, kad blaviai protaujantis tiek pats, tiek ir jo kūryba yra netobuli”.⁶² V. Toporovas čia išvelgia indoeuropiečiams bendrą įsiūčiu, įkvėpimu paremtą „šventos mentalinės galios” sampratą ir, be kitų pavyzdžių, dar siūlo palyginti tos pat šaknies graikų daiktavardžio *ménos* reikšmes: ‘j è g a, galia, gyvybinė jėga, gyvybė’, ‘iniršis, į s i ū t i s’, ‘sumanymas, m i n t i s, siela’ bei pan.⁶³ Vėlgi matome tą patį „magišką” jėgos, entuziazmo (ypatingo ūpo, aistros, noro) ir sąmonės ryšį. Tą patį ryšį pagaliau liudija ir lietuvių žodžiai *mintis, sąmonė, manyti*, savo ruožtu – *už(si)manyti* reikšme ‘panorti, įsigeisti’ – ir galiausiai tarptautinio žodžio *mānija* homonimas (giminaitis?), savas lietuviškas žodis *mānija* reikšme ‘pajėgumas, stiprumas’, užrašytas Viekšniuose, Akmenės rajone, pavyzdžiui: „Menka manija iš tavęs (tu visiškai nebebajėgi nieko dirbti)” bei pan.⁶⁴

Būtent tokia kontekste, matyt, reikia suprasti ir lietuvių žodžio *ūpas* reikšmes: tai ir apskritai ‘1. vidinis p s i c h i n i s žmogaus būvis, nuotaika, nusiteikimas’, ir būtent ‘2. n o r a s, palinkimas’ bei ‘geidulus, geismas’, ir kaip tik ‘3. šėla [šėlas], siutas’,⁶⁵ t. y. ‘į s i ū t i s’. J. Jablonskiui nepatiko, kėlė abejonių kaip tik pastaroji reikšmė, tad jis vietoj *ūpo* apskritai visur diegė *nuotaiką*,⁶⁶ tačiau dabar matome, kad ji, toji reikšmė, šiam žodžiui visiškai, iš esmės pridera ir, ko gero, yra sena kaip ir pats žodis. *Nuotaika* gi veikiau tėra *nusiteikimas* ir neturi taip ryškios energetinės prasmės.

Taigi maginio santykio su tikrove pagrindas, viena vertus, yra tikėjimas stipraus noro, troškimo, pakilaus ūpo, entuziazmo, ekstazės galia tiesiogiai paveikti išorinį pasaulį, jame susidariusią dalykų padėtį. Kita vertus, ne tik sąmonė gali magiškai veikti išorinį pasaulį, bet ir išorinis pasaulis, žinoma, daro sąmonei poveikį, kurį irgi galima laikyti maginiu. Pastarasis remiasi tuo pačiu noro, troškimo – t. y. magos, magavimo, magėjimo – maginiu veiksmu. Paprasčiausiai todėl, kad norisi visuomet kažko, maga visuomet kažkas, ir jei tas kažkas yra išorinio pasaulio objektas, per jį pasaulis pririša ir veikia sielą. Prisiminus palyginimą su magnetizmu, galima tarti, jog kiekvienas pasaulio daiktas turi atitinkamą maginį krūvį, t. y. galią maginti (vilioti, traukti, pririšti), veikti sielą, tik dauguma – santykinai mažą, mums įprastą, todėl jo paprasčiausiai nejauciamo, tačiau yra ir ypatingai didelio krūvio, ypatinai „aukštos įtampos” dalykų, aplink kuriuos tiesiog žaižaruoja magijos kibirkštys. Jungas cituoja Williamą Jamesą, suformulavusį „sąmonės lauko” sąvoką, kuris nuolat „kreipia mūsų elgesį ir lemia kiekvieną tolesnį mūsų dėmesio žingsnį. Jis plyti aplink mus tarsi ‘magnetinis laukas’, kuriame mūsų energijos centras sukasi lyg kompasu rodyklė, vieną sąmonės būseną keičiant kitai”.⁶⁷ Šiuo požiūriu pasaulis yra išties magiškas, tiesiog smelkte persmelktas magijos, tikrovė – išties magijos laukas, pati išikūnijusi magija. Pagaliau žmonės irgi yra vienas kitam „išorinio pasaulio objektai”, tad šia prasme į magijos lauką patenka ir visi žmonių tarpusavio santykiai, kurie šiaip jau ypač stipriai veikia nuotaiką, ūpą ir todėl yra vienas iš galingiausių maginių veiksmų (taip, kad apskritai visą išorinį pasaulį, kiek tik jo daiktai atspindį žmonių veiklos pėdsai-

kus arba yra suvokiami kaip simboliai bei ženklai, galima laikyti būtent žmonių tarpusavio santykių aikštele, „scena”).

Čia, tarp kitko, galima nubrėžti gana aiškia ribą tarp magijos ir religijos arba, tiksliau, išskirti dvasinį gyvenimą kaip atskirą ypatingą magijos rūšį ar pakopą. Dvasinis gyvenimas, šiuo požiūriu, yra tokia magijos rūšis, kurioje siekiama visas savo magas perkelti į vidų, t. y. į dvasią. Viena vertus, šitaip nuo psichikos atkabinamas, atpalaiduojamas išorinis pasaulis, arba nuo jo išlaisvinama siela, o kita vertus, visa atpalaiduota energija susitelkia viduje, psichikoje ir maksimaliai ją įkrauna, „įmagina”. Prisiminkime Jungą: „Kai libido nusigręžia nuo konkretaus objekto, jo objektas tampa psichinis, būtent Dievas”, ir „jei kas garbina Dievą, saulę ar ugnį, tai jis garbina intensyvumą, arba galią, kitaip sakant, psichinę energiją kaip tokią”. Saulė ar ugnis priklauso išoriniam pasauliui, todėl pamiršus juos tesant simboliais, gali sutelkti visą sielos energiją į save ir taip iš esmės „apvogti” sielą. Tai dar viena, tarpinė magijos rūšis – stabmeldystė, į kurią juoba lengviau nuslystama su antropomorfiniais dievų arba Dievo atvaizdais ar tik įvaizdžiais (prisiminkime *megin’u* įkrautą germanų Thoro stabą ir pan.). Tuo tarpu dvasinio gyvenimo tikslas – susigrąžinti savo įdėtą energiją iš bet kokio išorinio daikto ir galiausiai apskritai į visus išorinio, kūniško pasaulio daiktus bei reiškinius žiūrėti vienodai, indiferentiškai. Mokytojo Eckharto žodžiais, „kas iš tiesų neturi Dievo savyje, bet nuolat turi gauti jį iš išorės, iš to ar kito, kas ieško Dievo įvairiais būdais, tam tikruose darbuose, tarp tam tikrų žmonių arba tam tikrose vietose, tas neturi Dievo”, kita vertus, „tie gali visiškai teisėtai puotauti, kas lygiai taip pat mielai pasninkaus”, „nes Dievo Sūnui ir Šventajai Dvasiai yra būdingas vienodas santykis su visais dalykais”.⁶⁸ „Dėl to, – pasak Ignaco Lojolos, – turime tapti indiferentiški visiems sukurtiems dalykams, kiek tai palikta mūsų laisvam sprendimui”.⁶⁹ Kadangi siela, kaip sakytą, žymi jėgą, tai tokį elgesį, maginiu požiūriu, galima vadinti „sielos auginimu” – išorėje išsklaidytos energijos surinkimu ar susigrąžinimu vidun. Reikia pabrėžti, jog maginis požiūris nei žemina, nei aukština, nei demaskuoja ar paneigia, nei įrodo ar patvirtina kokią nors žmogaus būties sritį, kaip antai religija, mokslas ar kt., o tik žiūri į ją energetiškai. Apskritai magija – tai tiesiog *e n e r g e t i n i s* požiūris į tikrovę ir būti, apimantis tiek fizinę, tiek psichinę jos puses, t. y. išorę ir vidų, bei tarp jų vykstančią energetinę apykaitą.

Taigi maginiu požiūriu „siekti Dievo” ar „pasišvęsti Dievui”, jei tik tas „Dievas” netampa suprojektuotas, taip sakant, į kokį nors išorinio pasaulio daiktą, vietą ar reiškinį, reiškia kryptingai, maksimaliai, radikalai transformuoti fizinę energiją į psichinę. Kadangi sąmonė, sąmonės nušvitimas savaime syja su šviesa, tai dvasinį gyvenimą, kaip magijos rūšį ar pakopą, pagrįstai galima vadinti „baltąja magija”. Ir, priešingai, „juodoji magija” tad reikštų vienakryptį psichinės energijos transformavimą į fizinę, kurį neišvengiamai lydi sąmonės aptemimas ir didėjanti priklausomybė nuo išorės objektų, galiausiai – tiesiog sielos vergija jiems, būtent maginis sielos pavergimas ar „pagrobimas”.

Psichologijoje toks ypatingas sielos prisirišimas prie kokio nors išorės objekto, arba išorės objekto „psichiškumas” (kai

apie daiktą ar žmogų galima pasakyti, jog „jis tapo mano sielos dalimi“ ar „nusinešė dalį mano sielos“), kaip ką tik buvo užsiminta, vadinamas projekcija. Iš tikrųjų, pasak Jungo, „šios projekcijos atsiskleidė tyrinėjant tuos nesuprantamus ir nepaaiškinamus jausmus bei emocijas, kurie suteikia kažkokį neapčiuopiamą, paslaptinę atspalvį tam tikroms vietoms, tam tikriems gamtos būviams, tam tikriems meno kūriniais, pagaliau kai kuriems vaizdiniais ar žmonėms. Panašiai magija kyla ir iš kolektyvinės sąmonės projekcijos. [...] Šis reiškinys gerai atsiskleidžia, kai kalbame apie primityvų žmogų. Kraštas, kuriame jis gyvena, kartu yra jo sąmonės topografija. Štai šiame didingame medyje gyvena griaustinio dievas; prie šio šaltinio vadinasi Senė; šiame miške palaidotas legendinis karalius; šalia šitos uolos draudžiama degti ugnį, nes tai demono buveinė; anoje akmenų sanpiloje gyvena protėvių dvasios, ir praeinanti moteris turi greitai ištarti užkeikimo formulę, kad netaptų nėščia, nes kuri nors iš tų dvasių gali lengvai ją apvaisinti. Įvairiausi daiktai ir ženklai žymi šias vietas, ir pamaldi baimė gaubia kiekvieną taip pažymėtą vietą. Taip primityvus žmogus gyvena savajame krašte ir drauge savo sąmonės krašte. Visur pasirodo gyva ir reali sąmonė. Kaip skiriasi mūsų santykis su kraštu, kuriame gyvename! Mums nesuprantami jausmai primityvų žmogų lydi kiekviename žingsnyje. Kas pasakys, ką reiškia jam paukščio klyksmas ar seno medžio vaizdas! Didžiulis jausmų pasaulis mums uždarytas ir pakeistas blankiu estetizmu. Tačiau pirmykščių jausmų pasaulis nėra visiškai prarastas; jis toliau gyvena mūsų sąmonėje“.⁷⁰

Vadinasi, kuo žmogus nesąmoningesnis, kuo labiau užsimiršęs tarp savo norų ir troškimų, t. y. tarp savo magų, „įsikūnijusių“ jį supančiame pasaulyje, tuo labiau jo pasaulis persmelktas magijos, tuo labiau jis magiškas, stebuklingas. Ir atvirkščiai, kuo žmogus sąmoningesnis, kuo giliau jis žino ir atpažįsta pats savo norus bei magas, tuo mažiau „jėgos“ jam beturi išorinio pasaulio daiktai bei žmonės, tuo mažiau jis bėra paveikus pasaulio magijai. Jungo žodžiais, „kai sąmonės turinys tampa sąmoningas, jo sužadinti sinchroniteto reiškiniai liaujasi; ir atvirkščiai, sinchroniteto reiškiniai galima sužadinti asmeniui pereinant į sąmoninę būseną (transą)“, nes „magiška“ yra viskas, kas veikiama sąmoninių įtakų“.⁷¹ O bet koks jausmas, bet kokia emocinė būseną visuomet yra bent truputėlį nesąmoninga.⁷²

Toks požiūris iš pirmo žvilgsnio atrodo priešingas anksčiau aptiktam tiesioginiam ryšiu tarp magijos ir sąmoningumo. Tik prisiminkime, jog vedų *manyú-* 'įsiūtis, ūpas, dvasia' kartu reiškia ir 'protas' ir yra vienos šaknies su veiksmožodžiu *mányate* 'māno, galvoja', o kitose indoeuropiečių kalbose – su graikų *mánia* 'įsiūtis, šėlas, įkvėpimas' ir, pavyzdžiui, lietuvių *manyti, mintis, są-monė* bei kt. Taip pat jog graikų *ménos* reiškia kartu ir 'jėga', ir 'įsiūtį', ir 'mintį'. Panašiai kartu ir įsiūtį, ekstazę, (poetinį) įkvėpimą, ir protą, kaip matėme, reikė sen. skandinavų *odr*, germanų **wōpa-*. Pagaliau prisiminkime, jog lietuvių *valia*, pagal akademinį „Lietuvių kalbos žodyną“, – tai ir '4. noras, pageidavimas', ir iš jo kylanti '3. jėga, stiprybė, galia', o visų pirma – '1. gebėjimas apsispręsti, sąmoningai, tikslingai atlikti vienus veiksmus ir susilaikyti nuo

kitų; gebėjimas pasirinkti ir siekti tikslo'. Tą patį reikšmių santykį iš esmės liudija ir kiek anksčiau minėti atitikmenys lietuvių *jėga* – latvių *jēga* 'prasmė, supratimas, nuovoka, protas', taip pat iš dalies slavų **sila* 'jėga' – lietuvių *siela* bei kt. Panašiai tad, jog „maginiai veiksniai“ – būtent maga, magėjimas, magavimas, t. y. noras, troškimas, pagaliau įsiūtis ir iš jo kylanti jėga – išties bus suvaidinę ne paskutinį vaidmenį apskritai proto, sąmonės kaip tokios atsiradime, vadinasi, yra reikšmingas *homo sapiens* vystymosi veiksnys. Nes, kaip kad taikliai pastebėjo Robertas Musilis, iš tikrųjų „n o r è t i – tai reiškia g a l v o t i, o n e v e i k t i p a g a l i n s t i n k ū p a l i e p i m u s“.⁷³ Iš tikrųjų žmogui negali gimti jokia, nė viena mintis be nors šio tokio „įkvėpimo“, noro, magos, nes kad pradėtų galvoti, kad bent pajudintų smegenis, taip sakant, jis turi nors kiek, nors šiek tiek to norėti – kitaip sakant, nors kiek energijos transformuoti iš fizinės bei fiziologinės į psichinę. Magija, remdamasi noro, jėgos ir sąmonės vidine tarpusavio priklausomybe bei įvairių šios priklausomybės apraiškų pažinimu, aukščiau aptarta prasme ir yra toks energijos transformavimo mechanizmas, *mēchanė*, kurio dėka sąmonė ne tik kad įgauna nepalyginti didesnę galią veikti fizinį pasaulį įprastomis priemonėmis, bet ypatingu atveju gali būti „įmagnetinta“ (prisiminkime germanų *magnet*), t. y. „įkrauta“ taip, kad išorinio, fizinio pasaulio įvykiai bei reiškiniai pagal „sinchroniteto principą“ tiesiog pradeda paklusti prasmei, t. y. sąmonei, psichikai, o ne tik fizinėms priežastims.

Taigi turime prieštaravimą tarp magijos tiesioginio ryšio su nesąmoningumu, sąmone ir, kita vertus, magijos tiesioginio ryšio su sąmone, sąmoningumu. Bet iš tikrųjų šis prieštaravimas tėra tariamas. P i r m a, visiškai nesąmoninga būtybė, pavyzdžiui, gyvūnas, priešingai pirmykščiam žmogui, išvis nepažįsta magijos. Taigi bent jau pirmosiose, ankstyvosiose sąmonės raidos pakopose ji išties nubunda kartu su magija, išvysta pasaulį persmelktą magijos. Lietuviškai galima būtų pasakyti, pasiremiant atitinkamais bendrašakniais žodžiais, jog norint patirti *stebuklą*, pirmiausia jį reikia *pastebėti*. Pati stebuklo sąvoka tegali atsirasti tik žmogui jau esant pakankamai sąmoningam ir turint pakankamai ilgą pasaulio stebėjimo patirtį. Panašiai tam, kad sapne suvoktume, jog sapnuojame, reikia jame truputėlį nubusti. A n t r a, šiuolaikinio civilizuoto žmogaus sąmoningumas toli gražu nereikia „absoliučios sąmonės“. Sąmonę Jungas ne kartą yra prilyginęs salai, iškilusiai iš sąmonės vandenyno. Pratešiant šį palyginimą, absoliuti sąmonė reikštų saulės švieson iškilusį visą vandenyno dugną, tuo tarpu šiuolaikinis civilizuotas žmogus veikia tėra atitvėręs savo neretai gana kuklią salelę nuo sąmonės vandenyno daugiau ar mažiau aukšta bei patikima tvora. Kitaip sakant, mes iš tikrųjų laisvi nuo magijos tik savo kieme, kuriame tūnome nuo jos paprasčiausiai atsivėrę, užsidarę, bijodami iškišti nosį (juoba kad atsivėrę mes iš esmės būtent maginėmis priemonėmis, apie kurias patys „saugiai“ pamiršome). Užtenka nedidelės audros, kad kiltų įtarimas, jog mūsų sala – išvis ne sala, o tik bangų blaškomas laivas. Psichikos sutrikimai, beprotybė (savotiškas nevalingas „šėlas“, *manía*), neretai nepagydoma, verčia manyti, jog mūsų salelė apskritai yra

visiškoje vandenyno malonėje. Taigi mūsiškis civilizuotas sąmoningumas tėra didžiai sąlygiškas ir iš esmės netgi nesąmoningas: mažne visiško savo sąmoningumo įspūdis mums susidaro tik todėl, kad mes paprasčiausiai pamirštame tikrąjį savo nesąmoningumą. Iš tikrųjų pradėjo sąmonėti tik tas, kuris „žino, kad nieko nežino“. Nes nubudimo pati pradžia – tai savo sapno atpažinimas, suvokimas, jog tesapnuoji. Todėl tikras sąmonėjimas reiškia ne slapstymąsi nuo jūros, bet narsų žygį į jos gelmes – žinoma, nenutraukiant deguonies gyslos, ryšio su paviršiumi, su jau esamu sąmoningumu. Arba, pasitelkus kitą ne mažiau įprastą palyginimą, tikras sąmonėjimas – tai ne tamsos baimė, ne dangstymasis nuo jos įvairiomis užuolaidomis, bet žygis į tamsą su žibintu rankoje, šviesos valdų plėtimas, nušviečiant tamsybės pažinimo šviesa. Ir vos tik mes atkelsime žygiui kalėjimu virstančios savo tvirtovės vartus, būtis magija iš „anapus“ tiesiog plūste plūstelės į mus. Vos tik atpažinsime pasaulyje savo sapną, pasaulis prieš akis savo ruožtu ims elgtis kaip sapnas. Ir šia prasme magija iš tikrųjų yra tiesiogiai susijusi su sąmonės augimu.

Iš esmės, kuo žmogus mažiau sąmoningas, tuo labiau jis tėra akla pasąmonės jėgų auka, taigi tuo labiau jis yra *m a g i j o s o b j e k t a s*, paprastai nė nenučiuokiantis apie jokią magiją. Tokią padėtį atspindi, pavyzdžiui, posakis, jog daiktas ar žmogus „mane traukia“ (arba „yra atstumiantis“, t. y. „mane atstumia“), o ne „aš traukiu daiktą“ (panašiai ne tik „aš ko nors magauju“, bet ir „man kas nors maga“, savaime, be mano valios). Ir atvirkščiai, kuo žmogus sąmoningesnis, tuo labiau jis yra *m a g i j o s s u b j e k t a s*, pats magas. Plg. šia prasme žodžio *silpnybė* reikšmę ‘palinkimas, pomėgis’,⁷⁴ priešingai viduje sutelktai maginei jėgai, stiprybei. Viena vertus tad, žmogaus maginė galia yra tiesiog proporcinga jo sąmoningumui, o kita vertus, kaip tik sąmonėjimas tolydžio išvaduoja iš aplinkinio pasaulio magijos, išlaisvina nuo išorinių maginių įtakų. Išorė ir vidus šia prasme yra tarsi susisiekiantys indai, tarp kurių vyksta maginė energijos apytaka, teka „maginė srovė“, „įmagnetindama“ daugiau vieną arba kitą „indą“, destis kuris pasirodo talpesnis. Destis kokia magà kur labiau traukia – „juoda“ prie išorinių, materialių, regimųjų daiktų ar „balta“ prie vidinės reginčiosios Dvasios. Labiausiai „magiška“ priklausomas nuo aplinkinio pasaulio yra paprasčiausias negyvas daiktas, visiškai paklūstantis kiekvienai jį veikiančiai *m e c h a n i n e i* jėgai; o visiškai nepriklausoma – tik absoliuti Sąmonė, pats Viešpats Dievas, aukščiausiasis *M a g a s*. Kaip kad sako vienas žymiausių indų mąstytojų Šankara, „tėra vienas aukščiausiasis Viešpats, nesikeičiantis, kurio substancija – pažinimas ir kuris per Nežinojimą reiškiasi kuo įvairiausiai būdais, pasirodo įvairiausiai pavidalais lyg stebukladarys savo magijos galia”.⁷⁵ Žmogaus būtis magija svyruoja kažkur tarp šiuo dviejų kraštutinių, šioje „aukštos įtampos“ zonoje tarp visiško „minuso“ ir absoliutaus „pliuso“.

Žmogaus būtį šia prasme galima prilyginti sapnui – tarp visiškai nesąmoningo, aklo miego ir visiškai nubudusios sąmonės, visiškos būdros. Žmogus – tai tarsi tasai kiekvieno iš mūsų „aš“, kuriuo pavirstame užmigę, mūsų sapnų „sapnuojamasis“, vaikštinėjantis po savo pasaulį, kol „sapnuojanty-

sis” tuo tarpu guli lovoje ir ramiai sau miega. Ir vos tik pastarasis bent kiek nubunda savo „sapnuojamajame”, vos tik šis prisimena savyje „sapnuojantįjį” ir susivokia tesapnuojąs, jo iki šiol toks tikras pasaulis staiga praranda savo nepajudinamą objektyvumą ir tampa iš esmės, iš pagrindų stebuklingas, magiškas – kaip ir dera sapnui, kuriame „sapnuojančiojo” sąmonė iš tikrųjų reiškiasi ne tik „sapnuojamojo” subjekto viduje, bet ir jo išorėje, jo atžvilgiu objektyviai.

Iš tikrųjų archajiškasis „tikėjimas išorine sąmone, – pasak J. M. Petersono, – remiasi pirmųkščio žmogaus sapnų patyrimu”.⁷⁶ Jungas, kalbėdamas apie sinchronitetą, cituoja rašytoją W. von Scholzą, kurio žodžiais, šie reiškiniai vyksta taip, tarsi jie būtų „didesnės, daugiau apimančios ir mums nesuvokiamos sąmonės sapnas”.⁷⁷ Mūsų išorinis objektyvus pasaulis, šiuo požiūriu, tad iš esmės yra Pasąmonė (visuotinė arba, Jungo terminu, kolektyvinė), apsireiškusi regimais, girdimais ir t. t. pavidalais tarsi sapne, ir kuo žmogus tampa jai atidesnis, budresnis, sąmoningesnis, kuo labiau jai atsiveria ir giliau jon išiskverbia, arba kuo labiau jame nubunda aukštesnioji sapnuojanti Sąmonė, „miegantis Dievas”, tuo labiau magiškas tampa jo pasaulis. Taigi, maginiu požiūriu, pasaulis yra Dievo, „aukščiausiojo Mago”, sapnas. Tokia kosmologijos samprata kaip tik yra būdinga senosioms mitinėms ir, ko gero, – bent jau „ezoteriniu” lygiu – apskritai visoms dvasinėms tradicijoms, kurias tad šiuo atžvilgiu pagrįstai galime vadinti maginėmis. Nepamirštant, žinoma, ir senovės iranėnų medų, kurių žyniai kaip tik vadinti žodžiu *maguš*.

Taigi maginio santykio su tikrove teorinis pagrindas, taip sakant, yra savotiškos „psichofizinės vienybės” tarp vidinio ir išorinio pasaulio prielaida, kuria ne tik remiasi galingas, totalus išorinio pasaulio poveikis psichikai (kaip kad materializmo atveju), bet tampa įmanoma ir psichikos „atsakomoji reakcija” – tiesioginis sąmonės poveikis išoriniam pasauliui. Vienas iš tokios „psichofizinės vienybės” įvaizdžių kaip tik gali būti sapnas, kuriame visa sapnuojamojo išorė (fizika) kartu yra Sapnuojančiojo vidus (psichika). Maginė galia tokiu atveju reiškia sapnuojamojo sugebėjimą padaryti įtaką Sapnuojančiajam, o per jį ir pačiam sapnui – aplinkinei tikrovei. Tokią įtaką, kaip matėme, lemia atitinkamo psichikos turinio intensyvumas, paprastai kalbant, didelis noras, stipri magà. Savo magas, pavyzdžiui, galima išreikšti ir religinėmis maldomis, kurios tokiu atveju tampa maginėmis priemonėmis. Arba tiesiog darbais, kasdienėmis pastangomis, kuriuose magija pasireiškia sėkme; „stenkis, ir Dievas tau padės”, taip sakant. Kita vertus, sapnuojamojo psichiką užvaldęs troškimas, galimas daiktas, atspindi paties Sapnuojančiojo polinkį. Todėl kas čia iš tikrųjų yra pirminis poveikio subjektas, pasakyti sunku, juoba kad Sapnuojantysis ir sapnuojamasis iš esmės yra vienas ir tas pats, tik skirtinguose sąmonės ir būtis lygmenyse.

Šiaip ar taip, praktinis maginis santykis su aplinkiniu pasauliu neišvengiamai mena tam tikrą teorinę maginę nuostatą, būtent *m a g i n ė p a s a u l ė ž i ū r à*, kuri iš esmės skiriasi tiek nuo lėkšto Naujųjų amžių materializmo bei ateizmo, tiek nuo kanonizuoto, dogmatinio, simbolinį matmenį praradusio ir

todėl ne mažiau lėkšto teistinio idealizmo. A. Toporkovo žodžiais, „nepriklausoma maginė (arba antgamtinė) jėga šiuolaikiniuose [mokslo] darbuose suprantama kaip daiktų semantika arba simbolika”.⁷⁸ Iš tikrųjų, būtent simbolinė rega išorinio pasaulio aplinkybėse leidžia išvysti prasmę ir, galimas daiktas, įžvelgti didesnio ar mažesnio masto „synchronitetą”, o patį pasaulį patirti lyg vienaip ar kitaip prasmingą visa apimantį Sapną.

Tokią „maginę pasaulėžiūrą”, kurios keletą užuominų čia apžvelgėme, šiaip jau būtų įdomu nuodugniau patyrinėti. Kad ir siekiant geriau suprasti senųjų dvasinių tradicijų, tarp jų baltiškosios ir lietuviškosios, palikimą. Juoba kad pasaulėžiūra, kita vertus, pati yra galingas, gal net lemiamas maginis veiksnys. Pasak Jungo, „labai daug dalykų lieka nesąmoningi vien todėl, kad mūsų pasaulėžiūra nepalieka jiems vietos; mūsų mokymas ir auklėjimas niekada su jais nesusiduria, o pasirodę sąmonėje kaip atsitiktiniai vaizdiniai, jie tuoj pat yra išstumiami. Ribą tarp sąmonės ir pasąmonės iš esmės lemia mūsų pasaulėžiūra”.⁷⁹ Tai visai suprantama, nes pasaulėžiūra, kaip tam tikras požiūris „kampas”, neišvengiamai atskleidžia tik vieną tikrovės pusę. Todėl mes visuomet matom tikrovę tokią, destis į kurią jos pusę žiūrime, destis kurią jos pusę mums rodo mūsiškė pasaulėžiūra ar, geriausiu atveju, mums prieinamų pasaulėžiūrų rinkinys. O kadangi bet koks įmanomas tikrovės suvokimas priklauso nuo požiūrio, pati mums pažįstama tikrovė galiausiai yra to požiūrio projekcija. „Tikrovė yra tikrai tai, kuo tikima”, – taikliai pastebėjo žymusis semiotikas Algirdas Julius Greimas, atkreipdamas dėmesį į šių lietuviškų žodžių bendrą šaknį.⁸⁰ Vadinas, kiekvienas atrastas naujas požiūris taškas, kiekviena pažinta nauja pasaulėžiūra, parodydama pasaulį ligi šiol neregėtą kampu, praplečia sąmoningą tikrovę; ir atvirkščiai, kiekviena užmiršta, pasąmonėn nugrimzdusi (ar apskritai dar neiškilusi sąmonės švieson) – ją susiaurina bei pritemdo.

Pagalios vos tik mes pradėdame atpažinti savo „vienintelio” požiūrio bei jį maitinančių norų, savo magų bei joms atstovaujančio „tikrojo tikėjimo” sąlygiškumą, pati tikrovė be mat tampa sąlygiška ir iš esmės magiška. Nes magija jokios pasaulėžiūros, jokio „tikėjimo” ir jokios „tikrovės” nepriima už gryną pinigą, o tik tai, kas turi jėgą, taip sakant, t. y. kas veikia – plg. šiuo atžvilgiu vokiečių *Wirklichkeit* ‘tikrovė’ iš *wirken* ‘veikti, daryti įtaką’, rusų *действительность* ‘tikrovė’ iš *действовать* ‘veikti’ bei pan. Kuo ne „postmodernizmas”?

Šia prasme maginė pasaulėžiūra savo branduolyje yra ne šiaip sau viena iš pasaulėžiūrų, gal net išvis ne pasaulėžiūra, o veikiau pats gyvas, budrus, nesąlygotas čia ir dabar pasaulinis žiūrėjimas, laisvas nuo bet kokios jo magijos.

NUORODOS:

1. *Элиаде М.* Мифы, сновидения, мистерии. – Москва, 1996. – P. 143–144.
2. Tarptautinių žodžių žodynas / Atsakingas redaktorius V. Kvietauskas. – Vilnius, 1985. – P. 297.
3. *Kuzavinis K.* Lotynų-lietuvių kalbų žodynas. – Vilnius, 1996. – P. 506, 508; Древнегреческо-русский словарь / Составил И. Х. Дворецкий. – Москва, 1958. – P. 1044.
4. *Herodotas.* Istorija / Iš senosios graikų kalbos vertė Jonas Dumčius. – Vilnius, 1988. – P. 52.
5. *Buck C. D.* A dictionary of Selected Synonyms in the Principal Indo-European Languages. – Chicago, 1949. – P. 1494–1495; Tarptautinių žodžių žodynas. – P. 297; *Фасмер М.* Этимологический словарь русского языка. – Санкт-Петербург, 1996. – Т. II. – P. 554.
6. *Mayrhofer M.* Kurzgefasstes etymologisches Wörterbuch des Altindischen. A Concise Etymological Sanskrit Dictionary. – Heidelberg, 1956–1976. – Т. II. – P. 545–546.
7. *Pokorny J.* Indogermanisches etymologisches Wörterbuch. – Bern, München, 1959. – Т. I. – P. 695; *Brückner A.* Słownik etymologiczny języka polskiego. – Kraków, 1927; Warszawa, 1998. – P. 342; *Фасмер М.* – Т. II. – P. 635; Этимологический словарь славянских языков: Праславянский лексический фонд / Под редакцией академика РАН О. Н. Трубачева. – Т. XIX. – Москва, 1993. – P. 109, 111–113.
8. *Peterson J. M.* The Enchanted Alphabet. – The Aquarian Press, 1988. – P. 41–43.
9. *Peterson J. M.* – P. 44.
10. Tarptautinių žodžių žodynas. – P. 298; Древнегреческо-русский словарь. – P. 1044.
11. *Pokorny J.* – P. 695; *Brückner A.* – P. 342; *Фасмер М.* – Т. II. – P. 635.
12. *Pokorny J.* – P. 695; *Brückner A.* – P. 504; Tarptautinių žodžių žodynas. – P. 307; *Фасмер М.* – Т. II. – P. 635.
13. Šiaurės Lietuvos sakmės ir anekdotai / Surinko Matas Slančiauskas. – Vilnius, 1975. – P. 307.
14. *Frazer J. G., sir.* The Golden Bough: A Study in Magic and Religion. – London: Papermac, 1995. – P. 48. Frazeriui pritaria C. Lévi-Straussas, magiją laikydamas ne tik mokslo pirmtaku, bet ir savarankiška pilnaverte pažinimo bei elgesio struktūra, *žr. Lévi-Strauss C.* Laukinis mąstymas. – Vilnius, 1997. – P. 23–27. Apie bendrą psichologinį magijos ir mokslo kilmės mechanizmą *žr. Jung C. G.* The Structure and Dynamics of the Psyche. – Princeton University Press, 1981. – P. 46.
15. *Jung C. G.* The Structure and Dynamics of the Psyche. – P. 41–42.
16. Plačiau apie „psichinės energijos” sąvokos istoriją, pradedant Schilleriu, jos santykį su fizine energija bei jungiškąjį libido apibrėžimą, skirtingai nuo freidiškojo, *žr. Jung C. G.* The Structure and Dynamics of the Psyche. – P. 14–17, 28–31; *Jung C. G.* Symbols of Transformation. – Princeton University Press, 1990. – P. 128–137.
17. *Jung C. G.* The Structure and Dynamics of the Psyche. – P. 233–237 (apie maną bei pan. kaip „pirmyktę libido koncepciją” dar *žr. ten pat p. 61–65*).
18. *Jung C. G.* Psichoanalizė ir filosofija: Rinktinė. – Vilnius, 1999. – P. 196; *Jung C. G.* Symbols of Transformation. – P. 137.
19. *Būga K.* Rinktiniai raštai. – Vilnius, 1958–1962. – Т. I. – P. 218, Т. II. – P. 34; *Fraenkel E.* Litauisches etymologisches Wörterbuch. – Heidelberg, Göttingen, 1962–1965. – P. 782; *Pokorny J.* – P. 890; *Sabalaiuskas A.* Iš kur jie? Pasakojimas apie žodžių kilmę. – Vilnius, 1994. – P. 310; *Sabalaiuskas A.* Lietuvių kalbos leksika. – Vilnius, 1990. – P. 134; *Фасмер М.* – Т. III. – P. 621.
20. *Mažiulis V.* Prūsų kalbos paminklai II. – Vilnius, 1981. – P. 220.
21. *Mažiulis V.* Prūsų kalbos etimologinis žodynas. – Vilnius, 1988–1997. – Т. IV. – P. 93.
22. *Balkevičius J., Kabelka J.* Latvių-lietuvių kalbų žodynas. – Vilnius, 1977. – P. 289–290; *Fraenkel E.* – P. 192; *Karulis K.* Latviešu etimologijas vārdnīca. – Rīga, 1992. – Т. I. – P. 354; *Sabalaiuskas A.* Iš kur jie? – P. 310; *Sabalaiuskas A.* Lietuvių kalbos leksika. – P. 178.
23. *Филиппов О. М.* Связь папушеской и свадебной обрядности у карел // Русский север: Проблемы этнокультурной истории, этнографии, фольклористики. – Ленинград, 1986. – P. 194.
24. Su lietuviškais bei kitų Europos kalbų variantais *žr. Grigas K.* Patarlių paralelės: Lietuvių patarlės su latvių, baltarusių, rusų, lenkų, vokiečių, anglų, lotynų, prancūzų, ispanų atitikmenimis. – Vilnius 1987. – P. 221–222 ir 269–270.
25. *Даль В.* Толковый словарь живого великорусского языка. – Москва, 1981–1982. – Т. IV. – P. 184.
26. *Jung C. G.* The Structure and Dynamics of the Psyche. – P. 9, plačiau *žr. iki p. 12* ir p. 18–19.
27. *Eckhart J.* Traktatai ir pamokslai. – Vilnius: Pradai, 1998. – P. 22, 23, 55, išskirta jo.
28. Lietuvių kalbos žodynas (toliau LKŽ). – Vilnius, 1956–1999. – Т. XVII. – P. 1–2.
29. LKŽ. – Т. XVII. – P. 13.
30. *Grigas K.* – P. 220.
31. *Jung C. G.* The Structure and Dynamics of the Psyche. – P. 182–183.
32. Į etimologines sąsajas atkreipė dėmesį jau pats Jungas: *Jung C. G.* Symbols of Transformation. – P. 131. Plačiau: *Pokorny J.* – P. 683–684; taip pat *Brückner A.* – P. 302; *Mayrhofer M.* – Т. III. – P. 107–108;

- Фасмер М.* – Т. II. – P. 544; Этимологический словарь славянских языков. – Т. XV. – Москва, 1988. – P. 174–176; žr. *Kuzavinis K.* – P. 487, 497; *Кочергина В. А.* Санскритско–русский словарь. Издание 3-е, исправленное и дополненное. – Москва, 1996. – P. 556.
33. *Leau-Strouss K.* Структурная антропология. – Москва, 1983. – P. 148.
34. *Jung C. G.* The Structure and Dynamics of the Psyche. – P. 64.
35. *Jung C. G.* Symbols of Transformation. – P. 85–86.
36. LKŽ. – Т. VII. – P. 727–732, 1003; *Fraenkel E.* – P. 395, 425–426; žr. *Karulis K.* – Т. I. – P. 576; *Фасмер М.* – Т. II. – P. 635; Этимологический словарь славянских языков. – Т. XIX. – 109–111; plg. *Pokorny J.* – P. 707–708.
37. LKŽ. – Т. XIII. – P. 72–76; žr. *Karulis K.* – Т. II. – P. 235–236. Tiesa, E. Fraenkelis (*Fraenkel E.* – P. 837–838) *smagūs* reikšmė ‘malonus’ skiria nuo *smagūs* reikšmė ‘sunkus’ (J. Pokornas išvis mini tik pastarąjį, žr. *Pokorny J.* – P. 971), tačiau abi reikšmės labai paprastai apjungti leidžia būtent bendra pamatinė ‘energijos, jėgos’ reikšmė.
38. *Lojola I.* Autobiografija. Dvasinės pratybos. – Vilnius, 1998. – P. 172.
39. *Keipiński A.* Depresinė baimė // Šiaurės Atėnai. – 1998 03 14, Nr. 10 (404). – P. 10.
40. *Fraenkel E.* – P. 504, 507–508; *Pokorny J.* – P. 765; *Sabaliauskas A.* Lietuvių kalbos leksika. – P. 187; *Toporov V.* Baltų mitologijos ir ritualo tyrimai: Rinktinė. – Vilnius, 2000. – P. 307; Мифы народов мира: Энциклопедия в двух томах. – Т. I. – Москва, 1980. – P. 530; *Топоров В. Н.* Балтийские данные о бобре в мифологической перспективе (опыт реконструкции) // *Senovės baltų kultūra (4): Dangaus ir žemės simboliai.* – Vilnius, 1995. – P. 109; ir kt.
41. *Пронн В. Я.* Собрание трудов: Морфология (волшебной) сказки [P. 5–111]. Исторические корни волшебной сказки [P. 112–436]. – Москва, 1998. – P. 29–30.
42. *Jung C. G.* The Basic Writings of C. G. Jung. – N.Y., 1959. – P. 395.
43. *Jung C. G.* The Structure and Dynamics of the Psyche. – P. 417–519; taip pat žr. straipsnį „Apie sinchronitetą”: ten pat p. 520–531.
44. *Jung C. G.* The Structure and Dynamics of the Psyche. – P. 441, 531, 530.
45. Žr. *Jung C. G.* The Structure and Dynamics of the Psyche. – P. 426–427, 521 ir kitur.
46. Žr. *Jung C. G.* The Structure and Dynamics of the Psyche. – P. 430.
47. Iš profesoriaus Simo Karaliūno pasisakymo gynime, žr.: Kai griaudžia Perkūnas // *Liaudies kultūra.* – 1997, Nr. 3, p. 54. Už primintą man šią publikaciją dėkoju „Liaudies kultūros” žurnalo vyr. redaktorei, artimai kolegei Daliai Rastenienei. Nijolės Laurinkienės disertacija išleista atskira knyga: *Laurinkienė N.* Senovės lietuvių dievas Perkūnas: kalboje, tautosakoje, istoriniuose šaltiniuose. – Vilnius: Lietuvių literatūros tautosakos institutas, 1996.
48. *Jung C. G.* The Structure and Dynamics of the Psyche. – P. 205, 231, 427, 459–484, 517–518, 521–522, 526–530 ir kt.
49. *Jung C. G.* The Structure and Dynamics of the Psyche. – P. 434, 524, dar žr. p. 440, o apie pačius eksperimentus – p. 421–425.
50. *Progoff I.* Jung, Synchronicity, and Human Destiny. – The Julian Press, 1973. – P. 123, 126.
51. *Peterson J. M.* – P. 56.
52. Tarptautinių žodžių žodynas. – P. 131.
53. Žr. Trumpas mokyklinis graikų-lietuvių kalbų žodynas / Sudarė R. Mironas. – Vilnius, 1979. – P. 243; Древнегреческо-русский словарь. – P. 499, 1499.
54. Antikos žodynas. – Vilnius, 1998. – P. 123.
55. *Элиаде М.* Мифы, сновидения, мистерии. – P. 65, 70; dar žr. p. 106–108 ir daugelį kitų šio autoriaus veikalų.
56. *Оппенгейм А.* Древняя Месопотамия: Портрет погибшей цивилизации. – Москва, 1990. – P. 175.
57. *Герни О. Р.* Хетты. – Москва, 1987. – P. 141.
58. *Дюмезиль Ж.* Верховные боги индоевропейцев. – Москва, 1986. – P. 59, 143–144; žr. *Pokorny J.* – P. 1113.
59. *Davidson H. R.* Viking & Norse Mythology. – Chancellor Press, 1994. – P. 49.
60. *Keith A. B.* The Religion and Philosophy of the Veda and Upanishads. – London, 1925; Delhi, 1989. – P. 402.
61. *Keith A. B.* – P. 210; Ригведа / Издание подготовила Т. Я. Елизаренкова. – Мандалы IX–X. – Москва, 1999. – P. 218–219; *Mayrhofer M.* – Т. II. – P. 583–585; *Pokorny J.* – P. 727; žr. *Fraenkel E.* – P. 455–456; Trumpas mokyklinis graikų-lietuvių kalbų žodynas. – P. 173; plg. Tarptautinių žodžių žodynas. – P. 302.
62. *Platonas.* Faidras / Iš graikų kalbos vertė Naglis Kardelis. – Vilnius, 1996. – P. 38–40, žr. p. 142.
63. *Топоров В. Н.* Об одном архаичном индоевропейском элементе в древнерусской духовной культуре: *svet- // Языки культуры и проблемы переводимости. – Москва, 1987. – P. 195; *Топоров В. Н.* Миф. Ритуал. Символ. Образ: Исследования в области мифопоэтического: Избранное. – Москва, 1995. – P. 607; plg. Древнегреческо-русский словарь. – P. 1071; *Trumpas mokyklinis graikų-lietuvių kalbų žodynas.* – P. 177.
64. LKŽ. – Т. VII. – P. 828, 839.
65. LKŽ. – Т. XVII. – P. 510–511.
66. Žr. *Skardžius P.* Rinktiniai raštai. – Vilnius, 1996–1999. – Т. III. – P. 691; dėl šio žodžio reikšmių bei sąsajų dar žr. *Būga K.* – Т. II. – P. 322, 672–673.
67. *Jung C. G.* The Structure and Dynamics of the Psyche. – P. 185.
68. *Eckhart J.* – P. 15, 42, 94.
69. *Lojola I.* – P. 95.
70. *Jung C. G.* Pasąmonės vaidmuo // Kultūra ir civilizacija: Straipsnių rinkinys. – Vilnius, 1999. – P. 405–406. Reikia pasakyti, jog anglų kalbos žodis *primitive*, o ši Jungo citata versta būtent iš anglų kalbos, reiškia ne tik ‘primityvus’, bet ir ‘pirmykštis’ be menkiausio neigiamo, žeminančio atspalvio. Lotynų žodis *primitivus* ‘pirmykštis, pirmtinis, ankstyvas’ padarytas tiesiog iš *prīmus* ‘pirmas, pirmutinis’. Pejoratyvi, žeminanti tarptautinio žodžio *primitivus* reikšmė apskritai yra išvestinė, kilusi iš evoliucionizmo arogancijos, taip sakant, kuriai viskas, kas buvo pirmiau, atrodo kartu ir prasčiau, blogiau, žemiau. Kita vertus, *pirm-ykštis* gali reikšti ir *pirm-inis*, *pirma-pradis*, t. y. tikras, grynas, dar nenukrypęs ir nesugedęs. Panašus „primityvus” žmogaus būties vertinimas ataidi ir paskutiniuose šios Jungo citatos sakiniuose. Pagaliau sąvokoje *pirm-ykštis žmogus* savaime neučia slypi ir mitinis *pirma-žmogis*.
71. *Jung C. G.* The Structure and Dynamics of the Psyche. – P. 232, 374.
72. Ji reiškia didesnę ar mažesnę *abaissement du niveau mental*, t. y. sąmonės lygio nuosmukį, žr. *Jung C. G.* The Structure and Dynamics of the Psyche. – P. 446.
73. *Музиль П.* Человек без свойств. – Москва, 1984. – Т. II. – P. 40.
74. LKŽ. – Т. XII. – P. 555.
75. Shankara’s Commentary on Vedānta Sūtra, as translated by George Thibaut, vol. I // Sacred books of the East XXXIV. – Oxford, 1890. – P. 190; cituota pagal: *Eliade M.* From Primitives to Zen: A Thematic Sourcebook of the History of Religions. – San Francisco, New York etc.: Harper & Row, 1977. – P. 614, teksto Nr. 301.
76. *Peterson J. M.* – P. 45.
77. *Jung C. G.* The Structure and Dynamics of the Psyche. – P. 431.
78. *Топорков А. Л.* Символика и ритуальные функции предметов материальной культуры // Этнографическое изучение знаковых средств культуры. – Ленинград, 1989. – P. 91.
79. *Jung C. G.* Pasąmonės vaidmuo. – P. 407.
80. *Greimas A. J.* Tautos atminties beiškant. Apie dievus ir žmones. – Vilnius-Chicago, 1990. – P. 29.

Magical Outlook: some introductory hints

Dainius RAZAUSKAS

Magic is commonly associated with or explained by some specific “force” (cf. *mana* etc.). It occurs that even the word *magic*, i.e. the Old Persian *maguš* ‘priest, magician’ derives from the Indo-European root **māgh-* meaning ‘power, force’ (cf. English *might* etc.). And this force or power is not physical, as well as generally the concept of “force” or “power” has never been. Lith. *siela* ‘soul’ = Slavic *sila* ‘force, strength’, Lith. *jėga* ‘force, strength’ = Lett. *jēga* ‘meaning, mind’ might be the evidence as that of the Greek *energeia*, etc. Hence, the question of corresponding world outlook arises which would allow psychic force directly to affect physical reality. This I suppose to amount to the world conceived as a Dream that the Dreamer, the “Great Magician” (cf. Indian gods’ epithet *māyin*), can easily affect by his will if only he becomes conscious of it enough. Hence, the magical power depends on man’s ability to suggest his wish to the consciousness of the Dreamer (by whom he himself is eventually dreamt). The “wish” thus becomes the main magical factor – cf. in its turn Lith. *magà* ‘wish’, *magàuti* ‘to wish, to want’ etc. deriving finally from the same root IE. **māgh-*. In everyday life this phenomenon could be recognized as the Jungian “synchronicity”.